

Наталя Гут,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини
(м. Умань, Україна)*

НЕФОРМАЛЬНІ ПРАКТИКИ ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ МІГРАНТІВ У ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПОРТУГАЛІЇ

Сьогодні міграційні процеси в усьому світі набувають величезних масштабів, характеризуючись при цьому динамічністю та соціально-економічною асиметричністю, що обумовлена нерівномірністю розвитку країн та регіонів світу [1]. Зважаючи на політичні, демографічні та економічні фактори поштовху, а також постійно зростаючі загрози, викликані зміною клімату, кількість біженців та нелегальних мігрантів у країни Європи з 2015 року сягає рекордних значень. Як повідомляє ЮНІСЕФ, протягом лише 2017 року разом з іншими мігрантами та біженцями в Європу прибуло 23 тисячі дітей [2]. Інтеграція цієї категорії населення у європейське суспільство вимагає насамперед від закладів формальної освіти держав-членів ЄС постійних зусиль щодо вирішення конкретних проблем, з якими стикаються біженці та мігранти. Традиційні методи навчання в таких умовах часто виявляються мало ефективними, а також не забезпечують досягнення поставленої мети. І хоча постійний розвиток шкільних практик, що виходять за рамки формальних освітніх структур, знаходить своє відображення у зростаючому обсязі досліджень ефективності конкретних освітніх підходів, на практиці таке співробітництво все ще обмежене і несистематичне в багатьох країнах ЄС [3:20].

Аналізуючи приклади того, як школи та суб'єкти неформальної освіти можуть працювати разом для забезпечення принципу рівності прав і можливостей усіх громадян щодо здобуття освіти, науковці виділяють такі, спільні для країн ЄС, тенденції: 1) коли такій співпраці повністю чи частково сприяє національна або регіональна урядова політика та державні програми; 2)

коли більшість проектів, особливо тих, які орієнтовані на дітей-мігрантів та біженців, започатковуються та реалізуються неурядовими організаціями (громадськими об'єднаннями, благодійними організаціями, професійними спілками, територіальними громадами тощо); 3) коли окремі заклади формальної освіти самі ініціюють співпрацю з суб'єктами неформальної освіти, за умови, що вони мають необхідні ресурси та потенціал [3].

У Португалії неформальна освіта залежно від виду діяльності регулюється різними міністерствами та державними установами, а її принципи обґрунтовані у Статуті Інституту спорту та молоді Португалії, а також у Законі про освіту. І хоча Португалія не входить до переліку основних держав-реципієнтів (на відміну від Німеччини, Швеції, Італії, Франції), освітнє середовище цієї країни демонструє яскраві приклади зазначених вище тенденцій щодо адаптації дітей мігрантів через регулярні освітні програми та проекти.

Так, у 2001 році уряд Португалії та Вища комісія з питань міграції запровадили програму *Progama Escolhas* (Програма вибору), спрямовану на соціальне залучення дітей вразливих категорій населення, зокрема нащадків іммігрантів та етнічних меншин. Програма фінансує проекти неформальної освіти, що мають на меті розвиток навичок, які дозволяють таким дітям успішно інтегруватися в навчальне середовище, брати участь у житті суспільства, сприяючи їхньому особистісному та соціальному розвитку. Проекти розробляються у п'яти основних категоріях: 1) шкільна інклюзія та неформальна освіта; 2) професійне навчання та працевлаштування; 3) участь у житті громади; 4) інформаційно-комунікаційні технології; 5) підприємництво та розширення можливостей [4]. Співпраця між різними зацікавленими сторонами є важливим аспектом програми *Progama Escolhas*, оскільки саме вони створюють консорціум партнерів (школи, неурядові організації, муніципалітети тощо), який і втілює в життя та перевіряє ефективність різних напрямів роботи проекту. Програма в своєму шостому поколінні наразі має 112 місцевих проектів, які фінансуються, або вже на стадії підписання контрактів з

державними інституціями, Європейськими структурними та інвестиційними фондами. Довготривалість такої ініціативи дозволила її розробникам коригувати та вдосконалювати практики, спрямовані на соціальну інтеграцію дітей мігрантів, переосмислити підходи до навчання учнів у закладах формальної освіти [3:24].

Ще одним прикладом співпраці суб'єктів формальної та неформальної освіти може слугувати проект, який започаткував Лісабонський клуб дзюдо. Через брак місця для проведення тренувань організатори вирішили співпрацювати зі школами, які стикаються з високим рівнем відсіву учнів, булінгом та нетерпимістю щодо етнічної, культурної та релігійної приналежності у межах освітнього середовища. Проект мав на меті розвиток соціальних навичок, розширення уявлення учнів про здоровий спосіб життя, а також запровадження тісної співпраці зі школами та іншими освітніми установами. Таку ініціативу підтримали місцеві муніципалітети та Національна комісія ЮНЕСКО в Португалії. Дослідження, проведені після першого етапу впровадження проекту, показали, що він не лише сприяє особистісному та соціальному розвитку дітей мігрантів через спортивні практики, але й підвищує рівень толерантності, поваги до представників інших етнічних груп з боку дітей громадян приймаючої країни, пропагує принципи конструктивного розв'язання конфліктів тощо [3:29–30].

Отже, неформальні практики інтеграції дітей мігрантів у освітнє середовище сприяють загальному розвитку дитини, отриманню додаткових знань, яких бракує для повноцінного навчання в освітніх закладах приймаючої країни, а також налагоджують співробітництво між зацікавленими сторонами в галузі освіти, особливо при вирішенні конкретних потреб дітей-мігрантів. На сучасному етапі трансформації шкільної освіти в Португалії регуляторні обмеження в освітньому законодавстві та політиці нерідко перешкоджають закладам формальної освіти зреалізовувати власні програми та проекти на неформальному рівні. Однак, нещодавня ініціатива уряду Португалії полягає в тому, щоб надати школам 25% академічної автономії, а отже сприяти

організації більш відкритого освітнього простору, залучення суб'єктів неформальної освіти для адаптації та інтеграції дітей-мігрантів [5]. Не зважаючи на це, в освітньому середовищі Португалії існує цілий ряд різних ініціатив, що функціонують на місцевому або регіональному рівні, реалізуються найчастіше закладами формальної освіти разом із суб'єктами неформальної освіти та фінансуються з державного бюджету чи приватним сектором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корнієнко О. О. Особливості сучасного етапу міжнародних міграційних процесів. *Економічний простір*. 2015. № 104. С. 28–43.
2. UNICEF. Child migration. URL: [//data.unicef.org/topic/child-migration-and-displacement/migration/](https://data.unicef.org/topic/child-migration-and-displacement/migration/) (28 February 2019).
3. SIRIUS watch 2018. Role of non-formal education in migrant children inclusion: links with schools. Prepared by Karolina Lipnickienė, Hanna Siarova, Loes van der Graaf. 2018. 58 p.
4. Alto Comissariado para as Migrações. Programa Escolhas. URL: <https://www.acm.gov.pt/pt/-/escolhas> (01 March 2019).
5. Silva D., Silva S. M. Conhecer contextos, conhecer profissionais: contributo para explorar o desenvolvimento de competências interculturais em contextos educativos (To know contexts, to know professionals: contribution to explore the development of intercultural competences in educational contexts). *Revista Portuguesa de Educação*. 2018. № 31 (1). P. 38–60.